

Turizm Akademik Dergisi

Tourism Academic Journal

www.turizmakademik.com

Girişimcilik Eğiliminde Eğitimin Etkisi: Turizm İşletmeciliği Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma*

Mehmet TUNCER^a, Sait DOĞAN^a

^a Aksaray Üniversitesi, Turizm Fakültesi, AKSARAY

Öz

Toplumun sosyal ve ekonomik açıdan gelişmesinde önemli bir pay sahibi olan girişimcilik faaliyetleri önemini giderek artırmaktadır. Bu tür faaliyetlerin önemini kavrayan ülkelerde girişimcilik faaliyetleri gün geçtikçe daha fazla desteklenmektedir. Sürekli büyüme eğiliminde olan turizm sektöründe girişimcilik faaliyetleri, ayrı bir önem taşımaktadır. Dolayısıyla turizm alanında eğitim görmüş insanların girişimcilik eğilimlerinin artması, turizm alanındaki hizmet kalitesinin yükselmesine ve sosyo-ekonomik ilerlemelere katkı sunacaktır. Bu araştırmanın amacı, turizm alanında eğitim gören öğrenci-lerin girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasında girişimcilik eğilimlerine yönelik farklılıkları belirlemek ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine olan etkisini araştırmaktır. Araştırma, Aksaray üniversitesi Turizm İşletmeciliği Bölümü 4. sınıf öğrencilerine uygulanmış ve nitel araştırma türünde tasarlanmıştır. Bu amaçla, literatürdeki çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgiler ile yarı yapılandırılmış bir görüşme formu oluşturulmuştur. Bu görüşme formunda, eğitim öncesi ve sonrasında çeşitli tema-lara göre girişimcilik eğilimini gösteren soruların yanı sıra öğrencilerin kişisel özelliklerine yönelik sorular da yer almıştır. Araştırmada girişimcilik eğitiminin öğrencileri farklı açılardan etkilediği ve onlara yeni bilgi ve beceriler kazandırdığı anlaşılmıştır. Bu sonuç, ülke ve bölge ekonomilerinin gelişiminde önemli bir etkiye sahip olan turizm sektöründe girişimciliği canlandırmak için girişimcilik eğitiminin etkisini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik Eğilimi, Girişimcilik Eğitimi, Turizm İşletmeciliği.

Abstract

Entrepreneurship activities, which have an important share in social and economic development of society, are increasingly important. Entrepreneurial activities are increasingly supported in countries that understand the importance of such activities. Entrepreneurial activities are of special importance in the tourism sector, which has a tendency to grow continuously. Therefore, the increased entrepreneurial tendencies of people trained in tourism will contribute to the increase in the quality of service in the field of tourism and to socio-economic progress. The aim of this research is to determine the differences in entrepreneurship tendencies before and after entrepreneurship education of students who are studying in tourism field and to investigate the effect of entrepreneurship education on entrepreneurship tendency. The research was applied to the 4th grade students of the Department of Tourism Management of Aksaray University and is designed as a qualitative research type. For this purpose, a semi-structured interview form was formed with the information obtained from various sources in the literature. In this interview form, questions related to the personal characteristics of the students as well as questions showing entrepreneurial tendencies according to various themes before and after the training were included. In this research, it has been understood that entrepreneurship training in the research has affected students from different angles and has given them new knowledge and skills. This result demonstrates the impact of entrepreneurship education to revive entrepreneurship in the tourism sector, which has a significant impact on the development of national and regional economies.

Keywords: Entrepreneurship Tendency, Entrepreneurship Education, Tourism Management.

JEL CODE: L26, L83

Makalenin Geçmişi:

Gönderim Tarihi : 12.06.2018

Düzeltilme : 09.08.2018

Kabul : 19.09.2018

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Tuncer, M. & Doğan, S. (2018). Girişimcilik Eğiliminde Eğitimin Etkisi: Turizm İşletmeciliği Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma, Turizm Akademik Dergisi, 5 (2), 97-108.

* Bu araştırmanın bir kısmı "VII. Doğu Akdeniz Turizm Sempozyumu'nda" bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu yazar e-posta: metuncer2002@gmail.com

GİRİŞ

Girişimcilik; yaratıcı yetenekler kullanarak ürün, hizmet, kaynak, teknoloji ve piyasalarda yenilik ve değer yaratma olarak ifade edilmektedir (Yılmaz & Sünbül, 2009: 196). Bir başka ifade ile girişimcilik, bir fikrin veya düşüncenin katma değeri olan bir mal veya hizmete dönüştürüldüğü süreç, faaliyet veya aktivite olarak tanımlanabilir (Ekici, 2016: 7). Girişimciye yönelik değerlendirmelerin yapıldığı bir çalışmada girişimci, yenilikçi ve sıradanlıktan uzak bir yapı oluşturabilen, insanların göremediği fırsatların farkına varıp bunlardan kazanç sağlayabilen kişi olarak ifade edilmektedir (Ulucan, 2015: 7). Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere girişimcilik yenilik ve bu yenilikten fayda oluşturulması süreci şeklinde açıklanabilir.

Girişimcilik konusu ekonomik ve sosyal sonuçları itibariyle literatürde sıklıkla ele alınan konular arasındadır. Girişimcilerin girişimci olmayanlara göre bazı açılardan farklı özelliklere sahip oldukları bilinmektedir (Aksay & İplik, 2014). Bir işletme kurma düşüncesi, bireyin girişimciliğe yönelik tutumuyla ilgilidir. Bireyin kişisel tutumu, zengin olma düşüncesi, başkasına karşı kendini ispatlama güdüsü, girişimci davranışı ortaya çıkarmaya yöneliktir (Ekici, 2016: 52). Girişimcilik potansiyelinde etkili olduğu düşünülen çeşitli hususlar söz konusudur; Ensari & Alay (2017) çalışmalarında, kendine güven, risk alma eğilimi, dışa dönüklük, başarıya ihtiyacı, kontrol odağı ve bağımsızlık arzusu gibi hususların girişimcilik eğiliminde etkili olduğunu ifade etmişlerdir. Bir başka çalışmada, başarıya ihtiyacı duyma, kendine güven, yenilikçi olma, kontrol odağı, risk alma, belirsizlik toleransı gibi kişilik özelliklerinin etkisinden bahsedilmektedir (Bozkurt & Erdurur, 2013). Bir diğer çalışmada ise, girişimcilerin sahip olması gereken özelliklere ilişkin, Aytaç, (2006) proaktif olmayı, dinamik sosyal ilişkiler kurabilmeyi ve özgür düşüncelere sahip olmayı gerekli şartlar içerisinde saymıştır. Bu tür özelliklere ek olarak girişimcilik ruhunun artmasında aile, çevre, eğitim, gelir vs. gibi çeşitli unsurların önemli etkileri olduğu kabul edilmektedir (Arslan, 2011). Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesi içerisinde, girişimcilerin belli özelliklere sahip olması ve bu özelliklerini kullanması gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Girişimci bireylerin özelliklerine yönelik çeşitli çalışmalar yapılmıştır; Bu araştırmaların birinde, girişimci olarak nitelendirilebilmek için bazı doğal yeteneklere sahip olmanın yanı sıra bu yeteneklerin gösterilmesi gerekliliği şart koşulmuştur. Ayrıca, yeteneklerin ortaya çıkmasında aile, arkadaşlar, toplumsal çevre, teknoloji gibi birçok faktörün etkili olduğu yine bu çalışmada konu edilmiştir (Örücü, Kılıç & Yılmaz, 2007: 30). Ancak bir başka çalışmada genetik faktörlerin çevre ve eğitim faktörlerine göre daha fazla etkili olduğu sonu-

cuna ulaşılmıştır (Nicolaou, Shane, Cherkas, Hunkin, & Spector, 2008). Görüldüğü üzere, girişimcilik eğiliminde etkisi görülen birçok faktörden bahsedilebilir.

Girişimcilik eğiliminin artmasında etkili olan önemli hususlardan birisinin eğitim olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede Doğan (2013: 103) girişimsel motivasyonun artırılmasında, girişimcilerin eğitim öğretim hayatları boyunca kendi girişimsel yeteneklerinin geliştirilmesi hususunda cesaretlendirilmelerinin önemini vurgulamıştır. Ayrıca, girişimcilik eğitimi ve programları öğrencilerin girişimsel yeteneklerini ve değerlerini ortaya çıkarmakta, onların küçük işletmeleri yönetmesi konusunda tecrübeli/bilgili olmalarını sağlamaktadır. Bunlara ek olarak bu tür faaliyetler girişimci adaylarının kişisel ve sosyal gelişimlerine katkı sunmaktadır (Ekici, 2016: 41). Girişimcilik eğitimine her geçen gün daha fazla ilgi gösterilmektedir. Bunun nedeni olarak girişimcilik eğitiminin, girişimciliği geliştirerek istihdam, ekonomik büyüme, yoksulluk gibi kronikleşen önemli sorunların çözümünde önemli rol oynaması gösterilmektedir (Özdemir, Yılmaz, Arsu & Polat, 2016). Ayrıca girişimciliğin toplumsal kalkınmada oynadığı rol ve erkek ege- men bir faaliyet olarak görülmesine rağmen kadınların da bu sürecin parçası olması (De Vita, Mari & Poggesi, 2014) toplumun genelinde girişimciliğe ve girişimcilik eğitime verilen önemin artmasını sağlamaktadır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Literatür Taraması

Girişimciliğin neyi içerip neyi içermediğine yönelik birçok çalışma yapılmıştır. Örneğin, önceleri yapılan çalışmaların önemli bir kısmında, girişimciliğin bir yetenek olduğu görüşü ağırlık kazanmışken, son zamanlarda yapılan çalışmalarda girişimciliğin öğretilir, tamamlayıcı ve bütünleştirici bir kavram olduğu ve bu çerçevede girişimcilikte eğitimin farklı düzeylerde verilmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır (Ulucan, 2015: 42). Girişimcilik kültürlerden bağımsız olarak değerlendirilebilecek bir konu değildir. Philis & Reardon (2007) çalışmalarında, Amerikalı ve İrlandalı girişimcilerin niyetleri arasındaki ilişkiyi incelemişler ve Amerikalılardaki başarı motivasyonunun İrlandalılarından daha fazla olduğu ve ayrıca Amerikalıların girişimcilik eğiliminin daha fazla olduğunu tespit etmişlerdir. Toplumsal olarak kültürel farklılıkların neticesinde bireylerin girişimci ve girişimcilik eğiliminin değişik derecelerde olduğu, girişimcilik felsefesinin özgürlükçü bireylerde daha fazla yer aldığı çeşitli çalışmalarda konu edilmektedir (Ulucan, 2015: 113).

Girişimcilik, farklı bilim insanları tarafından iki grupta ele alınmıştır: Birinci grupta, yenilik, büyüme ve benzersizlik gibi konulara odaklananlar; diğer grupta, değer yaratma gibi girişimciliğin sonuçlarına odaklanan-

lar vardır (Blichfeldt, 2009). Bazı toplumlar girişimcilik konusunda yüksek performans gösterirken, bazılarında ise aynı performans görülmemektedir. Sosyal bilimciler bu farkın oluşmasında kültürün oynadığı rol üzerinde durmaktadırlar. Toplumun hâkim değer ve zihniyet ölçüleri olarak kültürel unsurlar, belli tutum ve davranışların oluşmasını doğrudan etkilemektedir (Aytaç, 2006). Yukarıdaki ifadeler genel anlamda değerlendirildiğinde kültür, yaşam tarzı ve anlayış biçimlerinin girişimcilik ne kadar etkili olabildiği görülmektedir.

Girişimciliğin maddi getirilerinin yanı sıra, sosyal açıdan da getirileri olmaktadır. Sosyal bir sorunun çözümüne katkı sağlamak, yenilikçiliğin peşinden giderek yeni faydalar oluşturmada bir iş modeli olarak değerlendirilmektedir (Doğan, 2013: 32). Girişimciliğin önemine ilişkin bir başka değerlendirmede, kaynakların etkin kullanılması; teknolojik gelişmelerin hayata geçirilmesi, gelir artışı ve rekabet üstünlüğü sağlanması, istihdamın artışı ve işsizliğin önlenmesi ile refah düzeyinin artması gibi toplumsal beklentilerin karşılanmasından bahsedilmektedir (Çemrek & Girginer, 2017: 3). Girişimciliğin diğer önemli bir etkisi, üretim kaynaklarını yeni tarzda birleştirerek, kullanılmayan üretim faktörlerinin kullanılmasını sağlama ve kaynakların verimsiz alanlardan verimli alanlara aktarılmasını sağlamasıyla görülebilmektedir (Ekici, 2016: 1). Bunlara ek olarak, kişinin kendi işinin patronu olması ve bir iş adamı olarak anılmak istemesi, kişi üzerinde özgürlük hissi oluşturmada ve toplum tarafından bu durum olumlu şekilde algılanmaktadır (Ulucan, 2015: 20-21). Görüldüğü üzere girişimciliğin topluma sosyal, kültürel ve ekonomik anlamda birçok faydasından söz edilebilir.

Turizm sektöründe girişimcilikle ilgili değerlendirmelere bakıldığında, turizm endüstrisinde küçük ve orta ölçekli birçok işletme kurulmaktadır. Turizm sektörü doğası gereği yenilikçilik ve bilgi kaynağına ulaşmada diğer sektörlere göre girişimciliğe daha fazla ihtiyaç duymaktadır (Blichfeldt, 2009). Bu nedenle, turizm sektöründe girişimcilerinin sayısının bir bölgede artması o bölgenin turistik alanda kalkınmasında önem taşımaktadır. (Koh & Hatten, 2002). Turizm sektöründe sürdürülebilirlik anlayışı ile hareket edilmesi zorunluluğu değişimi kaçınılmaz yapmakta, bu değişimi doğru yönetebilmek için girişimcilere ve onların yeteneklerine ihtiyaç duyulmaktadır (Günlü, 2015). Bu yeteneklerin geliştirilmesinde göz ardı edilemez olan, girişimcilik eğitimi, bireyin içinde bulunan girişimcilik ateşinin zaman zaman dışarı çıkmasını sağlamaktadır (Korkmaz, 2015: 224). Bu ve buna benzer araştırma sonuçları, üniversitelerde girişimci bireylerin desteklenebilmeleri için ilgili derslerin öğretim elemanlarına yol gösterici olmaktadır. Her ne kadar kişisel değerlerin oluşumunda aile ve toplum faktörlerinin etkisi büyük olsa da, üniversitelerde verilecek olan girişimcilik ve yenilik konulu dersler, hem

bireysel değerlerin gelişimine hem de gelecekte turizm sektöründe katma değer oluşturacak girişimci bireylerin yetiştirilmesine katkı sağlayacaktır (Işık & Aydın, 2017).

YÖNTEM

Küreselleşmenin etkisiyle işletmelerin ve devlet kurumlarının daha hızlı hareket eden mobil yapılara dönüşmeleri üniversite öğrencileri için devlet odaklı iş bulunmasında zorluklar yaşanmasına neden olmaktadır. Bu durum İstihdam artışında girişimcilik faaliyetlerinin önemi daha da arttırmaktadır (Bilge & Bal, 2012: 145). Böylece üniversite öğrencilerinin girişimcilik eğiliminin artırılmasına yönelik çalışmalar ön plana çıkmaktadır.

Bu araştırmanın amacı turizm alanında eğitim gören öğrencilerin girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasındaki girişimcilik eğilimlerine yönelik farklılıkları belirlemek ve girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerine olan etkisini araştırmaktır. Özellikle turizm sektöründe sosyal ve beşeri ilişkilerin önemi, ülkenin döviz ihtiyacını karşılamada önemli kaynaklardan biri olması gibi nedenlerle bu sektörde yer alan paydaşların girişimcilik eğilimlerinin ölçülmesi yararlı olacaktır. Bu çerçevede bu paydaşlardan birisi olan turizm öğrencilerinin girişimcilik eğiliminin incelenmesi, girişimcilik eğiliminin artması yönünde gerekli tedbirlerin alınması açısından da önem arz etmektedir. Yapılan bu çalışma ile öncelikle bir durum tespiti yapılacak olup literatürdeki bilgiler ışığında çeşitli öneriler sunulacaktır.

Çalışma nitel araştırma türünde hazırlanmıştır. Araştırmada, zengin bilgiye sahip olunan durumlarda derinlemesine çalışmaya imkân veren nitel araştırma örnekleme yöntemlerinden amaçlı örnekleme yöntemi kullanılmıştır (Yıldırım & Şimşek, 2006). Bu bağlamda, Aksaray Üniversitesi Turizm İşletmeciliği bölümü 4.Sınıf öğrencilerinden 6 öğrenci seçilmiş ve görüşme formu aracılığıyla bu öğrencilerin girişimcilik eğilimleri ölçülmeye çalışılmıştır. Bu görüşme formunu oluşturmak için çeşitli kaynaklardan yararlanılmıştır (Yılmaz & Sünbül, 2009; Doğan, 2013; Aksay & İplik, 2014; Ekici, 2016). Görüşme formu yaklaşımı, araştırmacı ve görüşmeciye zaman esnekliği sağlayan bir yaklaşımdır. Diğer yandan farklı bireylerden benzer ya da farklı bilgiler alarak durum analizi yapmayı sağlayan bir yaklaşım türüdür (Buluç, 2007: 10). Örneklem seçimi, araştırmanın amacı doğrultusunda farklı özelliklere sahip öğrencilere yer verilerek gerçekleştirilmiştir.

Görüşme formu, 2017-2018 Eğitim Öğretim yılı Bahar yarıyılında Girişimcilik eğitimi verilmeden önce ve 14 haftalık eğitim sonrasında ilgili öğrencilere uygulanmıştır. Buradaki amaç, eğitim verilmeden önceki girişimcilik eğilimine ilişkin görüşler ile verildikten sonraki değişimi analiz etmektir. Örneklemde 3 erkek, 3 kız olmak

üzere, 6 öğrenci yer almıştır. Bu öğrencilerin seçimi sırasında, önce kendilerine gönüllü olup olmadıkları sorulmuş, kendilerinden onay alındıktan sonra bir ön görüşme gerçekleştirilmiştir. Ön görüşme sırasında öğrencilere araştırmanın amacı, önemi hakkında ayrıntılı bilgiler verilmiş, girişimcilik eğitimi verilmeden önce ve sonra ilgili formun öğrenciler tarafından doldurulması sağlanmıştır. Görüşülen kız öğrenciler için K1, K2, ve K3 şeklinde; erkek öğrenciler için ise E1, E2 ve E3 şeklinde kodlama yapılarak elde edilen veriler analiz edilmiştir. Görüşme formunda öğrencilerin bazı kişisel özelliklerinin yanı sıra, belirlenen 8 Tema'ya (**Güven Ve Cesaret, Yetenek, Fikre Sahip Olma, Kariyer, Gelir, Sosyal Beklenti, Rekabetçilik, Özgür Olma**) yönelik sorular sorulmuştur. Girişimcilik eğitimi sonrasında girişimcilik eğitiminin öğrenciler üzerinde etkisini ortaya koymak amacıyla görüşme formuna bir soru daha eklenmiş ve bu soruya verilen cevaplar da araştırmaya dâhil edilmiştir. Alınan cevaplar uzman görüşünden de yararlanılarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır.

BULGULAR ve TARTIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde, görüşme formu ile elde edilen veriler düzenlenmiş ve elde edilen bulguların açıklanması ve yorumlanması gerçekleştirilmiştir.

Yukarıdaki tabloda öğrencilerin girişimcilik eğitimi almadan önceki genel bilgilerine yer verilmiştir. Tabloya göre, öğrencilerin girişimcilik eğilimini etkileyecek farklı özelliklere sahip oldukları anlaşılmaktadır. Öğrencilerden birinin çok kısa süre olmak üzere girişimcilik eğitimi aldığı görülürken kalan diğer öğrencilerin tamamının herhangi bir girişimcilik eğitimi almadığı görülmüştür. Öğrencilerden 3'ü para kazanma amaçlı herhangi bir faaliyetin içinde yer almadığını, diğerlerinin ise ilgi alanlarına göre, satış ve benzeri girişimlerde buldukları tespit edilmiştir. Yine öğrencilerden 3'ünün girişimde bulunan herhangi bir yakını bulunmazken, diğer 3'ünün yakın çevresinde girişimde bulunan kişilerin olduğu anlaşılmıştır. Anne ve Baba eğitimleri açısından bakıldığında, iki öğrencinin ebeveynlerinin lisans ve üstü dereceye sahip olduğu, diğerlerinin lise ve altında eğitim gördükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerin mezun oldukları lise türlerine göre değerlendirildiğinde farklı ve çeşitli lise türlerinden mezun oldukları görülmüştür.

Araştırmada ilgili öğrencilere "**Güven ve Cesaret Teması**" başlığı altında eğitim öncesi ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, "**Bir işe başlamada kendinize olan güveniniz ve risk alma yeteneğinize ilişkin ne söyleyebilirsiniz?**" eğitim öncesi

Tablo 1: Öğrencilerin Girişimcilik Eğitimi Öncesi Genel Bilgileri

Açıklamalar	E1	E2	E3	K1	K2	K3
Girişimcilik eğitimi aldınız mı açıklayınız? (Nerede ve nasıl bir programla)	Hayır	Hayır	Hayır	Evet, çok kısa süre aldım.	Hayır	Hayır
Bireysel olarak para kazanma girişiminiz oldu mu? (Bir iş yerinde maaş karşılığı çalışmak hariç)	Fotoğraf çekim hizmeti ve Fotoğraf makinesi satışı	Hayır	Kozmetik ürün ve ikinci el giysi satışı	Marketten ucuzaya yiyecek alıp, satma	Hayır	Hayır
Ailenizden ve çok yakın çevrenizden girişim faaliyetlerinde bulunan var mı açıklayınız? (Kim, ne çeşit bir girişim)	Hayır	Hayır	Yakın arkadaş (E- ticaret satışları)	Baba ve Amcalar (Giyim sektörü)	Hayır	Ağabey (İmalat sektörü)
Anne-Baba eğitim durumu nedir, açıklayınız?	Anne (İlk) Baba (Orta)	Anne (Lise) Baba (Lisansüstü)	Anne (Orta) Baba (Orta)	Anne (İlk) Baba (İlk)	Anne (Lisans) Baba (Lisans)	Anne (İlk) Baba (Orta)
Mezun olduğunuz lise türü nedir açıklayınız?	Meslek Lisesi	Anadolu Lisesi	Anadolu Lisesi	Düz Lise	Özel Okul	Anadolu Meslek Lisesi

değerlendirmelere bakıldığında, E1, E2, K3 ve E3 kendilerine güvendiklerini, risk olmadan başarının gelmeyeceğini ve sonuna kadar gidilmesi gerektiğini söylemişlerdir. K1 ve K2 ise, daha ihtiyatlı olduklarını mecbur kalmadıkça riske girmek istemediklerini beyan etmişlerdir. Eğitim sonrası değerlendirmeler bakıldığında ise eğitim öncesinde olduğu gibi öğrencilerin genel olarak kendilerine güvendikleri ve risk almaktan kaçınmayacaklarını belirttikleri görülmüştür. K3 katlanabileceği kadar risk almayı tercih ederken K1'in eğitim sonrası da risk almaktan hoşlanmıyorum demesi dikkat çekici bulunmuştur.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, **'İşe ilişkin sabır gösterme ve kararlılık durumunuza ilişkin ne söylersiniz?'** sorusuna eğitim öncesi verilen cevaplar incelendiğinde, 6 öğrenciden 5'i sabırlı bir mizaca sahip oldukları açıklamışlardır. Ancak öğrencilerden biri ise, hemen sonuç vermeyecek işlerde sabır göstermeyeceğini açıklaması da ilginç sonuçlar arasındadır. Kendini sabırlı olarak tanımlayan öğrenciler ayrıca, başarı elde edebilmek için birçok sorunla baş edilmesi gerektiğini bildiklerini ifade etmişlerdir. Bu soruya eğitim sonrası değerlendirmeler açısından bakıldığında, Öğrencilerin büyük çoğunluğunun yine kendilerini sabırlı olarak tanımladığı ancak K1 ise, bu işte başarılı olabilecek sabıra sahip olmadığını yenilemiştir. Eğitim öncesi değerlendirmelerinde olduğu gibi eğitim sonrasında işin başarılması için sabra ihtiyaç duyduklarını söylemeye devam ettikleri görülmüştür.

Yukarıda **"Güven ve Cesaret Teması"** ile ilgili olarak eğitim öncesi ve sonrası verilen cevaplar açısından ciddi bir farkın olmadığı görülmüştür. Verilen cevaplar genel olarak değerlendirildiğinde, öğrencilerin kendilerine güvendikleri ve bir işi başarmak için sabrın gerekli olduğuna inandıkları ve bu konuda kendilerini yeterli gördükleri sonucu çıkartılabilir.

Araştırmada ilgili öğrencilere **"Yetenek Teması"**na ilişkin eğitim öncesinde ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, **'Yeni bir iş kurmada zorluklarla mücadele edebilecek özelliklere sahip olup olmamanıza ilişkin neler söylersiniz?'** şeklindeki soruya eğitim öncesinde öğrencilerden, K2, E2, K3 ve E3 bir işe başlanıldığında mutlaka zorluklarla karşılaşacaklarını bildiklerini ve zorluklarla baş edebilmek için kendilerinde yeterli gücün var olduğunu düşündüklerini açıklamışlardır. K1 ise, 'işin başarılı olacağına inanıyorsam zorluklarla mücadele ederim' diyerek olaya daha ihtiyatlı yaklaştığını göstermiştir. E1 ise, Türkiye'nin şartlarının zorluklar içerdiğine ilişkin bir değerlendirmede bulunup, yine de bu konuda başarılı olabileceğine ilişkin kanaatini açıklamıştır. Eğitim sonrası bu soruya verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerden K2 dışındaki tüm öğrencilerin zorluklarla baş edebilecek

güce sahip olduklarını söyledikleri görülmüş ve yapılan bu işin mücadele olmadan yerine getirilemeyeceğini düşündükleri tespit edilmiştir. Öğrencilerden K3 zorlukla mücadele konusunda kendisine en fazla katkıyı girişimcilik eğitiminin verebileceğine yönelik görüşü de dikkat çekmiştir. Öğrencilerden E1 ise, zorluklara ilişkin farklı bir bakış açısına sahip olduğunu söyleyip, zorlukların elde edilen başarıdan alınabilecek tatmini de artırdığını söylemiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, **'Beklenmeyen durumlarda farklı düşünme ve hareket edebilme becerinize ilişkin ne söylersiniz?'** şeklindeki soruya eğitim öncesinde verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin tümü, beklenmeyen durumların olabileceği ve bu konuda gerekli pratik çözümler üretebileceklerini ifade etmişlerdir. Öğrencilerden K3, bu yeteneğinin kaynağı olarak, Üniversitede olaylara farklı açılardan bakabilme özelliği kazandıran genel üniversite eğitimini göstermiştir. Girişimcilik eğitimi sonrası aynı soruya verilen cevaplar incelendiğinde, genel olarak öğrencilerin hemen hemen hepsinin kendisini yetenekli görmeye devam ettikleri anlaşılmıştır. Eğitim öncesinde genel üniversite eğitiminin olumlu yönüne vurgu yapan K3 ise eğitim sonrasında değerlendirilmesinde stratejik düşünme yeteneğine sahip olduğunu ve bunun zor şartlara karşı kendisini hazırlamaya yardım ettiğini ifade etmiştir.

Yukarıda **"Yetenek Teması"** ile ilgili olarak eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmeler bakıldığında, öğrencilerin zorlukların farkında oldukları ve bu zorlukları aşmak için gerekli yeteneklere sahip olduklarını anlaşılmaktadır. Öğrencilerden K3 üzerinden bir değerlendirme yapılacak olursa, aldığı eğitimin kendi yeteneğini artırdığı sonucu çıkartılabilir.

Araştırmada ilgili öğrencilere **"Fikre Sahip Olma Teması"**na ilişkin eğitim öncesi ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, **'İş kurarken sabit fikirli biri olup olmanız ve alternatif iş fikirleri üretip üretebileceğinize ilişkin ne söylersiniz?'** sorusuna eğitim öncesi verilen cevaplarda öğrencilerden 5'i sabit fikirli olmayıp, yeniliklere açık olduklarını ve bu durumun zaten girişimciliğin gerek şartlarından biri olduğunu düşündüklerini söylemişlerdir. Öğrencilerden yalnızca, E3 sabit fikirli olduğunu beyan etmiştir. Eğitim sonrası değerlendirmelere bakıldığında, öğrencilerin hemen hemen hepsinin alternatif fikirler üretmenin daha faydalı olacağına yönelik görüşleri olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerden E3 girişimin başlangıç aşamasında sabit fikrin olması gerektiğini düşündüğünü, ancak daha sonraki süreçlerde ise, alternatif fikirlerin ortaya çıkması gerektiğini söyleyerek eğitimin girişimcilik üzerindeki etkisini ortaya koymuştur. Öğrencilerden K2 sabit fikirli olmanın rakiplere avantaj kazandıracak

ğini ifade etmiştir. Yine öğrencilerden E2 ise: “Farklı fikirleri kendi fikrimle sentezleyerek kullanmayı tercih ederim.” demiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, ‘*iş fikrinin kendinize ait olması veya ortak fikir üretme anlayışına sahip olup olmamanıza ilişkin ne söylersiniz?*’ şeklindeki soruya eğitim öncesi verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerde farklı yaklaşımlar tespit edilmiş E1, fikrin bana ait olup olmasına takılmam, K2, önceliklerime ulaştıracak her fikri sahiplenirim, E2, önce kendim değerlendirir sonra başka fikirlere bakarım, K3 fikrin kendime ait olmasını isterim K1 ve E3 ise ortak fikrin farklı gözlerle değerlendirme imkânı taşıdığından daha sağlıklı olacağına inanırım şeklinde cevaplar vermişlerdir. Aynı soruya eğitim sonrası verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin bu konuya ilişkin görüşleri eğitim öncesinde olduğu gibi çeşitlilik arz etmektedir. Örneğin, E1 sadece ortak fikirlerin iyi olduğu düşüncesinde iken; K1 kişisel fikirlerin iyi olduğunu düşüncesine sahiptir. K2, K3, E2 ve E3’ün ise duruma göre iyi ve ortak fikirlerin olabileceği düşüncesini taşıdıkları anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki “*Fikre Sahip Olma Teması*”na yönelik eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmeler incelendiğinde, öğrencilerden sabit fikre sahip olanların, eğitim sonrasında ise alternatif fikirlere de yatkınlık göstermesi, eğitimin girişimcilik eğilimine etkisini ortaya koymaktadır. Alternatif fikirleri kullanma açısından öğrenciler arasında farklılıkların olduğu da genel değerlendirmelerden anlaşılmaktadır.

Araştırmada ilgili öğrencilere “*Kariyer Teması*”na ilişkin eğitim öncesi ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, ‘*Hangi alanda girişimcilik faaliyetlerinin daha geçerli olduğunu düşünüyorsunuz (Gıda, Sanayi, Teknoloji vb)?*’ sorusuna, öğrencilerden K1, K2, ve E2 gıda ve giyim gibi temel ihtiyaçların giderilmesine yönelik girişim faaliyetlerinin daha geçerli olduğunu düşündüklerini ifade etmişlerdir. K3, temel ihtiyaçlara ek olarak teknoloji alanında da ilerlemenin olduğunu bu nedenle bu alanda da girişimlerin önemli olduğunu yönelik görüşü olduğunu açıklamıştır. E3, faaliyet alanı olarak teknolojiyi öne çıkarmış, E1 ise, sanat alanında yapılacak çalışmaların daha geçerli olabileceğine inandığını söylemiştir. Eğitim sonrası yapılan değerlendirmelerde ise, K1, K2, E2 ve E3 gıda alanındaki girişimcilik faaliyetlerinin öne çıkmasının yanında, farklı alanlarda da girişimciliğin mümkün olabileceğini açıklamışlardır. E1, girişimcilik faaliyet alanının coğrafyaya göre değişiklik arz edeceğini ifade ederken, K3 ise günümüzde karma (hibrit) alanlarda girişimciliğin daha geçerli olacağını, buna yönelik verdiği örnekte teknolojinin de içerisinde olduğu bir konaklama veya gıda işletmesinin daha geçerli olabileceğini düşündüğünü açıklamıştır.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, ‘*Sizin için, kamuda çalışma, özel şirkette kariyer ve kendi işini kurma hangisi önceliklidir açıklayınız?*’ şeklindeki soruya, K1, K3 ve E3 kariyer planlamasında kamuda çalışmayı daha fazla tercih ettiklerini açıklamışlardır. Sebebine ilişkin olarak ise, kamuda daha güvenli bir çalışma ortamı sunulduğunu söylemişlerdir. K2 ve E2 Kamuda çalışmayı öncelikli görmekle birlikte diğer iki seçeneğinde kendilerinden uzak olmadığını belirtmişlerdir. Kamuda çalışmaya en uzak olan öğrencinin ise, E1 olduğu anlaşılmıştır. Öğrencilerin genelinin uygun şart ve ortamlarda kendi işini kurmak ve bu işi yürütmeye de uzak olmadıkları görülmüştür. Eğitim sonrasında soruya verilen cevaplar incelendiğinde ise eğitim öncesindeki gibi, öğrenciler arasında kamu tercihi ağırlığının devam ettiği anlaşılmıştır. E1 ve E2 dışındaki tüm öğrenciler kamu alanında iş sahibi olmayı tercih etmektedirler. E1: “İş kurmak ve kendi işimin patronu olmayı tercih ederim.” demektedir. Öğrencilerden E2 ise ister özel sektör olsun ister kamu sektörü olsun belirli kurallara mahkûm olacağı düşüncesiyle kendi işinin patronu olmayı tercih ettiğini açıklamıştır. Yine eğitim öncesinde olduğu gibi eğitim sonrasında da kamu tercihinin gerekçesinin değişmediği görülmüş, kamuyu tercih edenlerin güven verici bir iş ortamı nedeniyle kamu da çalışmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir.

Yukarıdaki “*Kariyer Teması*”na yönelik eğitim öncesinde ve sonrasındaki değerlendirmelerde ciddi bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır. Öğrenciler, ağırlıklı olarak temel ihtiyaçlar başta olmak üzere, teknoloji alanında da yapılacak olan girişimlere sıcak bakmışlardır. Kariyer tercihlerinde ise kamunun öncelikli tercih alanı olduğu görülmüş ve eğitim sonrasındaki değerlendirmeler incelendiğinde turizm alanında yatırım yapmayı düşünen sadece bir öğrencinin olması dikkat çekmiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere “*Gelir Teması*”na ilişkin eğitim öncesinde ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, ‘*Girişimcilik faaliyetinden beklediğiniz gelir düzeyi nedir açıklayınız? (ortalama bir gelir, çok fazla gelir ve girişimin devamlılığını sağlayacak bir gelir vb)?*’ sorusuna, eğitim öncesinde öğrencilerden E1, K2, E2 ve E3, öncelikli olarak işletmenin devamlılığını sağlayacak bir gelir beklentisi içinde olduklarını açıklamışlardır. K1 ve K3 ise bu kadar sabır ve zorluklara katlandıktan sonra gelir beklentilerinin çok fazla olacağını ifade etmişlerdir. Eğitim sonrasında aynı soruya öğrencilerden E1, K2, E2 öncelikli olarak girişimin devamlılığını sağlayabilecek bir gelire sahip olmanın yeterli olacağını açıklamışlardır. K1 ve K3, ortaya koyacakları emeklerini ve maliyetlerini de dikkate alarak ortalamadan fazla bir gelir beklentisi içinde olduklarını söylemişlerdir. E3 ise, ortalama bir gelirin kendisine yeterli olacağını ifade etmiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, **‘Girişimcilik faaliyetinden elde edilen geliri nasıl kullanmak istersiniz? (Yeni girişimler yapmak, mevcut girişimi daha fazla geliştirmek ve diğer hususlar)’** sorusuna, eğitim öncesinde öğrencilerden K1 dışında kalanlar, mevcut girişimi daha fazla geliştirmek, yeni donanımlar almak ve yeni şubeler açmak amacıyla elde edilen geliri kullanabileceklerini ifade etmişlerdir. K1 ise, ‘mevcut girişimin belli bir seviyeye ulaştığına inandığımda yeni girişimlere başlamayı isterim’ şeklinde soruyu cevaplamıştır. Aynı soruya eğitim sonrasında K2 ve E3 dışındaki tüm öğrenciler, mevcut girişimi geliştirmek için elde edilen geliri kullanmak istediklerini belirtmişlerdir. K2 elde ettiği geliri yeni girişimlerde kullanacağını, E3 ise elde ettiği geliri farklı yatırım araçlarında kullanacağını belirtmiştir. E1, mevcut girişimin yanı sıra sürekli değişim ve gelişimin yeni alanlara kendini zorlayabileceğini ve ilerleyen dönemlerde farklı alanlara da elde edilecek gelirin aktarılabilirliğini ifade etmiştir. Öğrencilerden K3 ise, yeni alana yatırılacak gelirin kendisine daha fazla sorumluluk yükleyeceği endişesini de taşıdığını beyan etmiştir.

Yukarıdaki **“Gelir Teması”**na yönelik olarak eğitim öncesinde ve sonrasında yapılan değerlendirmelerin genellikle birbirine benzediği söylenebilir. Ancak, eğitim sonrası gelirin nasıl kullanılacağına yönelik daha ayrıntılı açıklamalar yapmaları ve düşüncelerinde farklılıklar olması girişimcilik eğitiminin bu anlamda katkısını göstermektedir. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, öğrencilerin işin devamını sağlayacak gelire sahip olmayı ve mevcut girişimde büyümeyi tercih ettikleri söylenebilir.

Araştırmada ilgili öğrencilere **“Sosyal Beklenti Teması”**na ilişkin eğitim öncesinde ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, **Girişimcilik faaliyetlerinin prestij ve itibarı artırıp artırmadığına ilişkin ne düşünüyorsunuz açıklayınız?’** sorusuna eğitim öncesinde öğrencilerden, K1 ve E3 girişimlerin başarılı olması halinde itibar ve saygınlık getirdiğini söylemişlerdir. K2 ve K3 farklı fikirlere sahip olmaları, sıradan olmamaları ve cesaretleri nedeniyle girişimcilerin daha fazla itibar sahibi olabilecekleri düşündüklerini açıklamışlardır. E1, girişimlerin başlangıçta dirençle karşılaşmasının olası olduğunu ama sonraki süreçte kendilerini kabul ettirebildiklerini ifade etmiştir. E2 ise, farklı bir bakış açısıyla girişimcilikteki itibarı, etik anlayışla hareket etmeye bağlamıştır. Aynı soruya ilişkin eğitim sonrası değerlendirmelere bakıldığında, öğrencilerden K1, bu konuda net bir şey söylemeyeceğini ifade etmiştir. Diğer öğrenciler ise, girişimcilik faaliyetlerinin itibarı artırdığı yönünde görüş beyan etmişlerdir. Öğrencilerden K2, prestij ve itibar kazanımının aynı zamanda yeni rakiplerin ortaya çıkmasına neden olabileceğini ifade etmiştir. Öğrencilerden K3 ise, işletme ile kişinin bir bütün olarak

düşünüldüğünü dolayısıyla girişimin insanın kişiliğini yansıttığını ifade etmiştir. E3 ise itibar için sadece girişimin yeterli olmadığını, girişimin aynı zamanda başarıya dönüşmesi gerektiğini belirtmiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, **Girişimcilik faaliyetlerinin sizi ne derece toplumun bir parçası yapar açıklayınız?(Toplumla iletişiminizi ne düzeyde etkiler)’** şeklindeki soruya, eğitim öncesinde öğrencilerin hemen hepsi girişimlerin toplumdaki bağımsız olamayacağını zaten bu tür girişimlerin toplumun ihtiyaçlarından doğduğunu ve toplumla iletişim ihtiyacının kaçınılmaz bir gerçek olduğunu ifade etmişlerdir. Yine öğrencilerin görüşlerine göre, toplumun ihtiyaçlarına cevap vermesi oranında, girişimciliğin daha fazla takdir göreceği anlaşılmıştır. Eğitim sonrası aynı soruya, E1 girişimcilik ile toplumun bir parçası olma arasında bir ilişki olmadığını ifade etmiştir. Diğer öğrenciler ise, girişimcilik faaliyetinin toplumla olan bağı güçlendireceğini söylemişlerdir. K3 bu duruma ilişkin görüşünde: “İster dolaylı ister doğrudan hep toplumla karşı karşıyayız. Toplumda hizmet alanda var; hizmet veren de, bu nedenle doğal olarak girişimcilik bizi toplumun bir parçası yapar.” demiştir. Olumlu yönde görüş beyan eden diğer öğrencilerin görüşlerinde ise, toplumun beklentilerinin karşılanması ve topluma fayda üretilmesi öne çıkmaktadır.

Yukarıdaki **“Sosyal Beklenti Teması”**na yönelik değerlendirmeler incelendiğinde, eğitim öncesinde ve sonrasında değerlendirmelerin birbirine yakın olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim öncesinde net bir şey söyleyemiyordum diyen K1’in girişimcilik faaliyetleri ile toplum arasındaki ilişkiyi daha olumlu bulması dikkat çekicidir diğer dikkat çekici bir konu da, daha önce bu konuya yönelik daha olumlu bir tavır sergileyen E1’in eğitim sonrasında kararsız kalmasıdır. Genel bir değerlendirme yapılacak olursa, yapılan girişim faaliyetlerinin sonuçları toplumdaki saygınlık düzeyini etkilemektedir. Ayrıca, toplumun ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi girişimciyi toplumun önemli bir parçası haline getirmektedir.

Araştırmada ilgili öğrencilere **“Rekabetçilik Teması”**na ilişkin eğitim öncesinde ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, **Girişimcilik ve rekabetçilik ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?’** sorusuna, eğitim öncesinde öğrencilerden E1, yapılmamışın yapılmasını veya yapılanın farklı yapılmasını, K2 ve K3, farklı fikirlerin hayata geçirilmesinin rekabetçilik şansını artırdığını ifade etmişlerdir. K1 ve E3 ise, girişimcilerin sayısının artmasına bağlı olarak, rekabetin daha fazla kızıştığını söylemişlerdir. E2 ise, rekabet etmede girişimcinin misyon ve vizyon kavramları çerçevesi içinde hareket etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Eğitim sonrasında, öğrencilerin ortak görüşü girişimcilik ve

rekabet arasındaki ilişkinin kaçınılmaz olduğu yönündedir. Öğrencilerden E2, rekabeti kendi lehine çevirmek isteyen kişinin belli başlı stratejilere sahip olması gerektiğini ifade etmiştir. K3, başlangıçta olmasa bile eninde sonunda rekabetle karşı karşıya kalınacağını söylemiştir.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, *‘Sizi, girişimcilik faaliyetlerinde öncelikli olarak hangi özellikleriniz rekabet üstünlüğüne getirir açıklayınız?’* sorusuna, eğitim öncesinde, öğrencilerden E1 kendini sürekli geliştirme eğiliminin, K1 kolay iletişim kurmanın, K2 pratik zekâ ve özgüvene sahip olmanın, E2 yeniliklere açık olma ve bilgi sahibi olmanın, K3 alternatif fikir üretebilme becerisine sahip olmanın ve E3’te mücadele yeteneği ve hırslı olmanın kendilerine rekabet üstünlüğü getiren özellikler olarak açıklamışlardır. Eğitim sonrasında da her öğrencinin farklı özellikleri ile rekabet üstünlüğü elde edebildiklerini söylemelerine rağmen genel olarak, iyi iletişim kurma becerisi, özgüven sahibi olma, alternatif fikir üretme becerisi ve hırslı olma gibi temel kişisel özellikler rekabet üstünlüğü açısından öne çıkmıştır.

Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde, eğitim öncesinde ve sonrasında her bir öğrencinin kendisini rekabet üstünlüğüne taşıyan özelliklerin farklı olduğu görülmüştür. Ayrıca öğrencilerin girişimin doğasında bir rekabet olduğunun bilincinde oldukları da anlaşılmıştır.

Araştırmada ilgili öğrencilere *‘Özgür (bağımsız) Olma Teması’*na ilişkin eğitim öncesinde ve sonrasında iki soru yöneltilmiştir. İlk olarak, *‘Kendi işinin patronu olma fikri, sizin için ne anlam ifade eder açıklayınız?’* sorusuna, eğitim öncesinde K1 dışında kalan öğrencilerin hepsi, kendi çalışma saatlerinin belirlenmesi, kendinden çıkan fikirle hareket edebilmenin verdiği motivasyon ve başkasından alınacak emirle hareket etmenin getirdiği tatminsizlik gibi gerekçelerle kendi işini kendi fikri ile kurmanın kendilerini heyecanlandırdığını belirtmişlerdir. K1 ise, kendi işinin patronu olduğunda, aşırı sorumluluk nedeniyle hayatının daha yorucu olabileceğini ifade etmiştir. Eğitim sonrasında aynı soruya öğrencilerden E1’in dışındakiler, genelde özgür olmanın olumlu yanı yerine, getireceği sorumluluk ve risk nedeniyle taşıdıkları endişeleri dile getirmişlerdir. Örnek olarak, E2, kazanç olabilir ama risk, maliyet ve iflas gibi durumlarla karşılaşabilir, K3, hem özgürlük hem tutsaklık bir aradadır, fikirler konusunda özgür olabilirsiniz ama vereceğiniz kararların tutsağı haline gelebilirsiniz demektedir. Olumlu yorum yapan E1 ise, bir kuruma bağlı olmamayı kendi işinin patronu olmak şeklinde açıklamıştır.

Araştırmada ilgili öğrencilere ikinci olarak, *‘Sorumluluk alma ve sonuçlarına katlanma konusunda kendinizi değerlendir misiniz?’* sorusuna,

eğitim öncesinde öğrencilerden E1, zorunlu olmadıkça sorumluluk üstlenmek istemediğini, K1, sorumluluk nedeniyle oluşan kaygı ve stres ortamının kendisini yıpratıldığını ifade etmiştir. K2, farklı bir bakış açısıyla, sorumluluğun iyi yönetilmesi halinde, insana çok fazla yük getirmeyeceğine inandığını açıklamıştır. Öğrenciler arasında sorumluluk almayı benimseyen ve bu durumdan en az rahatsızlık hissedeyen öğrencinin K3 olduğu anlaşılmış olup, K3 ve E3’ün ‘sorumluluk alır ve sonuçlarına katlanırım’ şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Eğitim sonrası aynı soruya öğrencilerden E1, sorumluluk alırım ve sonuca katlanırım; K1, bu konuda kötüyüm; K2, eleştiriyi sevmesem de eleştiri ile girişimci beslenmelidir; E2, sorumluluğum varsa bunu yerine getirmeyi kendime bir borç olarak görürüm ve sorumluluğumu iyi bir şekilde yerine getirdiğimde mükâfatını kendimin alacağını bilirim; K3, sorumluluk almaya karar verdimsem gereğini yerine getiririm ve E3’ de sorumluluk ve riski alır sonuçlarına da katlanırım, şeklinde cevap vermiştir.

*‘Özgür (bağımsız) Olma Teması’*na ilişkin eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmeler yapılacak olursa, eğitim öncesinde öğrenciler kendi fikirlerini hayata geçirebilecek kimseden emir almadan faaliyetlerini yürütebileceği işlere sahip olmayı istedikleri anlaşılmaktadır. Ancak eğitim sonrası değerlendirmelerde konu hakkında daha fazla bilgiye sahip olduklarından özgür olmanın heyecanı yerini genel anlamda endişeye bırakmıştır. Genel anlamda özgür olmanın öğrencilere daha fazla risk, sorumluluk ve maliyet yükleyeceği düşüncesi endişenin kaynağıdır. Eğitim öncesinde ve sonrasında sorumluluk almakla ilgili olarak öğrencilerin önemli bir kısmının sorumluluk alıp sonuçlarına katlanabileceklerini ifade ettikleri görülmüştür.

Araştırma sonunda eğitim öncesinde sorulmayan bir soru eklenmiş ve öğrencilere *‘Aldığınız girişimcilik eğitiminin sizi ne yönde değiştirdiğine yönelik ne söylersiniz?’* şeklinde bir soru yöneltilmiştir. Öğrencilerin geneli aldığı eğitimin kendini olumlu yönde değiştirdiğini çeşitli ön yargılarını ortadan kaldırdığını, daha bilinçli olmalarını sağladığını, cesaretlerini ve girişimcilik potansiyellerini arttırdığını, ifade etmişlerdir. Araştırmanın genelinde girişimcilik eğiliminin düşük olduğu söylenebilecek olan K1, eğitim öncesinde belli önyargılara sahip olduğunu eğitimle birlikte bu önyargılarının bir kısmının ortadan kalktığını söylemiştir. E1, hâlihazırda girişimcilik eğiliminin olduğunu, eğitim sayesinde sahip olduğu birikimlerini arttırdığını ve bu birikimleri en uygun şekilde kullanabilme becerisini kazandığını ifade etmiştir. Bu durumu pekiştiren bir başka açıklamada, K3, bir iş kurma sürecinde neyle karşılaşacağı, hangi konularda yetersizliklerinin olduğunu ve bunları nasıl değerlendirebileceği gibi hususlardaki eksik olan bilgilerini güncellediğini söylemiştir.

Bunlara ek olarak K3, eğitim öncesinde bireysel iş fikirlerini kendisi açısından daha öncelikli olarak değerlendirenken; eğitim sonrasında ortak iş fikirlerini daha akılcı ve mantıklı bulmuştur. E2 ise, eğitim sırasında hazırladığı iş planı ve birlikte girişimcilik eğitimi aldığı arkadaş grubunun da olumlu yönde katkısı ile daha iyi bir girişimci özelliğine kavuştuğunu ifade etmiştir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu araştırmada görüşleri alınan öğrencilerin seçiminde öğrencilerin birbirinden farklı özelliklere sahip olmalarına özen gösterilmiştir. Bu doğrultuda, öğrencilerin, farklı liselerden mezun oldukları, anne ve baba eğitim durumları açısından İlkokul'dan- Lisansüstü seviyeye kadar farklı derecede mezuniyet düzeyine sahip ebeveynlere sahip oldukları görülmüştür. Ayrıca, yakınları arasında girişimcilik faaliyetinde bulunan kişilere sahip olmanın yanı sıra, bazı öğrencilerin para kazanmak amaçlı girişim deneyimleri yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu öğrencilerin girişimcilik eğitimi öncesinde de, girişimcilik teşebbüslerinde buldukları anlaşılmıştır.

Öğrencilerin girişimsel faaliyetlerle ilgili olarak değerlendirmelerinde genel olarak güven ve cesarete sahip oldukları söylenebilir. Ancak, eğitim öncesinde ihtiyatı elinden bırakmayan öğrencilerin varlığı dikkat çekerken, eğitim sonrasında öğrencilerin girişimcilik konusunda cesaretlerinin arttığı anlaşılmıştır. Ayrıca hem eğitim öncesinde hem sonrasında sabrın bir işin başarılmasında temel faktörlerden olduğu öğrenci düşünceleri arasında yerini almıştır. Öğrencilerin yeteneğe ilişkin eğitim öncesi ve sonrasında değerlendirmeleri dikkate alındığında, zorlukları aşmak için cesaretin yetmediğini, aynı zamanda gerekli yeteneklere de sahip olunması gerektiğini bildikleri anlaşılmaktadır. Buna ek olarak kendilerini eğitim öncesi yetenekli bulan öğrencilerin bu özelliklerini muhafaza ettikleri de tespitler arasındadır. Ayrıca, yetenekler arasında eğitilmiş olmayı öne çıkaran görüşlere rastlanmıştır.

Eğitim öncesinde öğrenciler genel anlamda farklı fikirlerden yararlanmaya sıcak bakmakla birlikte, genelde öğrencilerin kendi fikirleri üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Eğitim sonrasında ise alternatif fikirlere olan yatkınlık daha fazla artmıştır. Hangi alanlarda girişimcilik faaliyetlerinin geçerli olabileceğine yönelik öğrencilerin değerlendirmelerinde eğitim öncesinde ve sonrasında ciddi bir farklılık olmamış, ağırlıklı temel ihtiyaçlar olmak üzere, teknoloji alanında yapılacak girişimleri öne çıkartmışlardır. Eğitim öncesi ve sonrasında da kariyer tercihi yüksek bir oranla kamu olmuştur. Eğitim öncesi turizmde girişimcilğe yönelik değerlendirmeye rastlanmazken, sonrasında turizmle ilgili kariyer planının varlığı dikkat çekmiştir.

Girişimden elde edilen gelire yönelik eğitim öncesi ve sonrası değerlendirmelerde ciddi bir değişiklik olmayıp, işin devamını sağlayacak gelire sahip olmanın öncelendiği tespit edilmiştir. Aynı şekilde elde edilen gelirin mevcut iş geliştirilmesine yönelik kullanılması daha fazla tercih edilmiştir.

Girişim faaliyetlerinin sonuçlarının, girişimcilerin toplumdaki saygınlık düzeyini etkilediğini ve girişimcileri toplumun bir parçası haline getirdiğini, öğrenci görüşleri onaylamıştır. Eğitim öncesi ve sonrası bu görüşlerinde bir değişiklik olmamıştır. Öğrencilerin her iki dönemde de kendilerini rekabet üstünlüğüne taşıyabilecek farklı kişisel özelliklerini öne çıkartmışlardır.

Öğrencilerin bağımsız ve özgür olmakla ilgili görüşlerinde eğitim öncesi ve sonrasına yönelik farklılıklar olduğu görülmüş, eğitim öncesinde özgür olmanın rahatlığına odaklanan öğrenciler; eğitim sonrasında, özgür olmanın verdiği sorumluluk sebebiyle endişeye düşmüşlerdir. Öğrencilerin eğitim aldıktan sonra girişimcilik eğitimine ilişkin görüşlerinde genel anlamda eğitimin kendilerini değiştirdiğini, farklı açılardan bakabilme yeteneği kazandırdığını, daha bilinçli olmalarını sağladığını, cesaretlerini ve girişimcilik potansiyellerini arttırdığını söylemişlerdir. Bu sonuç girişimcilik eğitiminin önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Eğitim öncesi ve sonrası girişimcilik eğilimine yönelik genel anlamda bir değerlendirme yapılacak olursa, öğrencilerin girişimcilik eğilimine sahip oldukları ancak, yine çalışma alanı olarak kendilerine kamuyu seçtikleri anlaşılmaktadır. Girişimcilik eğiliminin güçlendirilmesi kamu dışındaki alanlara da yöneltilmeleri için çeşitli plan ve politikalar ortaya konulmalıdır. Bununla birlikte girişimciliği destekleyecek motivasyon çalışmalarına önem verilmelidir.

Çalışmada, öğrencilerin girişimcilik eğitimi öncesinde de bilinç düzeylerinin iyi olduğu tespit edilmekle birlikte eğitim aldıktan sonra bilinç düzeylerinin arttığı ve bunun sonucu olarak olaylara daha detaylı bakabilme becerisine sahip oldukları görülmüştür. Bu durum girişimci adaylarının niyetlerini bilimsel bir temele oturtma konusunda girişimcilik eğitiminin katkısını göstermektedir. Eğitim öncesi dönemde öğrencilerin okuduğu alana yönelik kariyer planında bir düşünce yok iken, eğitim sonrasında bu düşüncenin kısmen dahi olsa, belli ölçüde oluşturulabilmesi önemlidir. Bu nedenle girişimcilik eğitimleri verilirken, kişilerin ilgili ve bilgili olduğu alanlarda girişimcilik yapmalarına yönelik teşvik ve yönlendirmeler yapılması yerinde olacaktır.

Sonuç olarak, girişimcilik eğilimlerinin ölçülmesi girişimcilik potansiyelinin ortaya konması açısından önem taşıyan bir araştırma konusudur. Yapılan bu ça-

lışma ile girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrası turizm öğrencilerinin eğilimlerinin ne olduğuna yönelik tespitler yapılmıştır. Girişimcilik eğitiminin kişilerin girişimcilik potansiyeline olumlu yönde katkı yaptığı sonucu bu araştırmada ortaya çıkmıştır. Bu yöndeki benzer çalışmaların farklı veya benzer alanlarda eğitim gören öğrencilere ve girişimci adaylarına, üniversite eğitimi başlangıcında, staj uygulaması (sektör deneyimi) öncesinde ve girişimcilik eğitimi öncesi ve sonrasında olmak üzere daha fazla katılımcı yapılması çalışmanın önerileri arasındadır.

KAYNAKÇA

- Aksay, B. & İplik, E. (2014). Girişimcilik Eğilimi Ölçeğinin (Get 2) Türkiye Bağlamında Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 2, 199-210.
- Arslan, K. (2011). Üniversiteli Gençlerde Mesleki Tercihler ve Girişimcilik Eğilimleri. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 3 (2), 1-11.
- Aytaç, Ö. (2006). Girişimcilik: Sosyo-Kültürel Bir Perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (15) 139-160.
- Bilge, H. & Bal, V. (2012). Girişimcilik Eğilimi: Celal Bayar Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 16(2).131-148.
- Blichfeldt, B. (2009). Innovation And Entrepreneurship In Tourism: The Case Of A Danish Caravan Site. *Innovation and Entrepreneurship in the Tourism*, 7(3), 415-43.
- Bozkurt, Ö. & Erdurur, K. (2013). Girişimci Kişilik Özelliklerinin Girişimcilik Eğilimindeki Etkisi: Potansiyel Girişimciler Üzerinde Bir Araştırma. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (8) 2. 57-78.
- Bulu, B. (2007). İlk Ve Ortaöğretim Kurumlarında Okul Yöneticilerinin Bilgilendirme İşlevini Gerçekleştirme Düzeyleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-25.
- Çemrek, F. & Girginer, N. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimleri: Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Üzerine Bir Araştırma*. EconWorld, 1-14, France: Paris, Erişim tarihi: 20.01.2018, http://paris2017.econworld.org/papers/Cemrek_Girginer_Enterpreneurship.pdf
- De Vita, L., Mari, M. & Poggesi, S. (2014). Women Entrepreneurs In And From Developing Countries: Evidences From The Literature. *European Management Journal*, 32(3), 451-460.
- Doğan, N. (2013). *Türkiye’de Girişimcilik Eğilimi: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, alışma İlişkileri Ve Endüstrisi ABD, İstanbul.
- Ekici, E. (2016). *Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimini Belirlemede Planlanmış Davranışlar Teorisi Ve Girişimcilik Eğitiminin Rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yönetim Ve Organizasyon ABD, Adana.
- Ensari, M.ř. & Alay, H.K. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Yenilikçilik Eğilimi İle Girişimcilik Potansiyelleri Arasındaki İlişkiye Ailelerin Girişimcilik Öyküsünün Aracı Etkisinin İncelenmesi Üzerine Bir

Araştırma. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 28, 235-248.

Günlü, E. (2015). Sosyal Girişimcilik Olgusunun Kavramsal Analizi Ve Turizmde Sosyal Girişimcilik. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi* (35)23-42.

Işık, C. & Aydın, E. (2017). Kişisel Değerlerin Sosyal Girişimcilik Eğilimine Etkisi: Turizm Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Girişimcilik ve İnovasyon Yönetimi Dergisi*, 6(2), 131-154.

Koh, K. Y., & Hatten, T. S. (2002). The Tourism Entrepreneur: The Overlooked Player In Tourism Development Studies, *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*. (3) 1, 21-48.

Korkmaz, O. (2015). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Bülent Ecevit Üniversitesi Örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(2), 209-226.

Nicolaou, N., Shane, S., Cherkas, L., Hunkin, J. & Spector, T. D. (2008). Is The Tendency To Engage In Entrepreneurship Genetic?. *Management Science*, 54(1), 167-179.

Örücü, E, Kılıç, R. & Özer Y. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Eğilimlerinde Ailesel Faktörlerin Etkisi. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, (2), 2. 27-47.

Özdemir Ş., Yılmaz N., Arsu T. & Polat Y. (2016). Türkiye'de Girişimcilik Eğitimi Üzerine Bir İnceleme, *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 569-581.

Pillis, E.D. & Reardon, K.K. (2007). The Influence Of Personality Traits And Persuasive Messages On Entrepreneurial Intention A Cross-Cultural Comparison. *Career Development International*, (12) 4, 383-396.

Ulucan, S. (2015). *Girişimcilik Eğiliminin ve Girişimcilik Eğilimini Etkileyen Faktörlerin Analizi: Ortaöğretimde Lise 3. ve 4. Sınıf Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD, Ankara.

Yıldırım, A. & H. Simsek. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Teknikleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yılmaz, E. & Sünbül, A.M. (2009). Üniversite Öğrencilerine Yönelik Girişimcilik Ölçeğinin Geliştirilmesi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 21, 195-203.

Extensive Summary

The Impact of Entrepreneurship Education in the Entrepreneurship Tendency: A Research on Tourism Managements Students

Mehmet TUNCER*, Sait DOĞAN

INTRODUCTION

Entrepreneurship: innovation and the process of creating this innovation benefit. The topic of entrepreneurship is at the forefront of the topics discussed frequently in the literature in terms of economic and social consequences. The idea of establishing a business concerns the individual's attitude toward entrepreneurship. The desire to prove oneself and the desire to be rich reveal entrepreneurial behaviours. Entrepreneurship activities, which have an important share in social and economic development of society, are increasingly important.

Entrepreneurial activities are increasingly supported in countries that understand the importance of such activities. Entrepreneurial activities have special importance in the tourism sector, which has a tendency to grow continuously. Therefore, the increased entrepreneurial tendencies of people trained in tourism will contribute to the increase in the quality of service in the field of tourism and to socio-economic progress. Moreover, it is useful to measure the entrepreneurial tendency of sector stakeholders when considering the importance of social and human relations in tourism sector and providing foreign currency inflow. Therefore, the increased entrepreneurial tendencies of people trained in tourism will contribute to the increase in the quality of service in tourism sector and to socio-economic progress.

The aim of this research is to determine the differences in entrepreneurship tendencies before and after entrepreneurship education of students who are studying in tourism field and to investigate the effect of entrepreneurship education on entrepreneurship tendency The research was applied to the 4th grade students of the Department of Tourism Management of Aksaray University and is designed as a qualitative research type. For this purpose, a semi-structured interview form was formed with the information obtained from various sources in the literature. In this interview form, questions related to the personal characteristics of the students as well as questions showing entrepreneurial tendencies according to various themes before and after the training were included In this research

* Corresponding author at: Aksaray University, Faculty of Tourism, E-Mail Address: metuncer2002@gmail.com

The interview form was applied to the students concerned before the Entrepreneurship education was given in the Spring semester of 2017-2018 academic year and after 14 weeks of education. The sample consisted of 6 students, 3 boys and 3 girls. The students in the sample are coded. Female students were given the codes K1, K2 and K3, while boys were given codes E1, E2 and E3. In the interview form, questions were asked about the 8 personal themes (Trust and Courage, Talent, Possession, Career, Income, Social Expectation, Competitiveness, Freeing) as well as some personal characteristics of the students.

Results of the Study:

- * Students have graduated from different high school types
- * Mothers and fathers of students have different levels of academic education.
- * Some of the students have experience of entrepreneurship.
- * Students have accepted entrepreneurship as one of the key factors in achieving patience before and after training.
- * Students have stated that courage alone is not enough to overcome difficulties and that competence is also needed.
- * Students have seen the field of basic needs and technology as the most popular entrepreneurship areas before and after entrepreneurship training.
- * In the career evaluations of the students, “public” preference prevails before and after entrepreneurship education. The reason is that the “public” area is considered to be safer.
- * After students have received entrepreneurship training, their evaluations of entrepreneurship in the field of tourism have increased.
- * It is expressed that the entrepreneurship activities are perceived positively by the society, and that such activities have increased the reputation. In addition, the type and utility of the initiative is also important in increasing this respectability.
- * In their view of entrepreneurship education after they received education, students generally said that education changed them, gave them the ability to look at different angles, gave them more consciousness, and increased their courage and entrepreneurial potentials. This result reveals that entrepreneurship education is important.

Research Suggestions:

- * Various plans and policies should be put in place to strengthen the students’ entrepreneurial tendencies and to direct them to areas outside the public.
- * In education for students or those interested in entrepreneurship, their relevance and level of knowledge should be taken into account.
- * The research findings show that entrepreneurship training contributed positively to the potential for entrepreneurship. For this reason, research on entrepreneurship tendency can be done in different areas for university students
- * Testing of entrepreneurship tendency towards university students can be carried out at different times. These tests can be done before the practice of internship (sector experience), before general university education, before and after entrepreneurship training.